VELYKOS

Pristatymas parengtas apibendrinant I klasių mokinių projektinių darbų Velykų tema surinktą informaciją

Maketavo technologijų mokytoja Edita Skupienė

Verbų sekmadienis

Apie Verbų sekmadienį

- Verbų sekmadienis užbaigia gavėnią ir pradeda Didžiąją savaitę, pasiruošimą Velykoms. Šventės ištakos siekia IV amžių, kai formavosi velykinio ciklo liturgija, pradėta švęsti evangelijose aprašomo Kristaus įžengimo į Jeruzalę šventė.
- Pasaulyje ši diena vadinama Palmių sekmadieniu. Visoje Europoje tikima, kad šią dieną pašventintų anksčiausiai pavasarį sprogstančių augalų šakelės žadina jomis paliestos žemės ir gyvulių vaisingumą, padeda žmogui tausoti sveikatą, gausina derlių, neleidžia į namus trenkti perkūnui ir saugo pasėlius.

Verbos

- Verba (žodis kilęs iš žodžio virbas) – tai iš augalų šakelių ir gėlių kuriama puokštė, kurią katalikai Verbų sekmadienį šventina bažnyčioje.
- Lietuvių kalba verbos pirmą kartą paminėtos evangelikų liuteronų kunigo Jono Bylaukio (apie 1540–1603) 1573–1574 parengtoje Wolfenbuttelio postilėje.
- Visoje Lietuvoje verbos rišamos iš gluosnio ir kadagio šakelių, o į šiaurės vakarus nuo Vilniaus esančiuose kaimuose susiformavo savita šio krašto verbų tradicija – čia jos rišamos iš sausų gėlių ir žolynų. Augalai šioms verboms renkami, džiovinami ir dažomi ištisus metus, po to ant lazdyno kotelio rišamos natūralios arba dažytos gėlės bei kiti augalai. Verbų sekmadienį jos šventinamos bažnyčioje, o vėliau laikomos garbingoje namų vietoje.

Pašventintos verbos

- Liaudies tradicijų aprašymuose minima, jog į namus parsinešta pašventinta verba saugo nuo visokio blogio. Grįžus iš bažnyčios, verba pasmilkomi kambariai, anksčiau buvo apeinama apie laukus.
- Bažnyčioje pašventinta verba namuose laikoma visus metus. Užkišta už švento paveikslo, ar namo pastogėje – saugo namus nuo griaustinio: „Jei yra verba pastogėj, tai reiškia perkūnas netrenks“. Ar smilkoma griaudžiant perkūnijai.
- Verba parūkydavo pirmąkart išgenamus į ganyklą gyvulius, kad „blogos akys“ nenužiūrėtų, paukščių varnos ir vanagai neišnešiotų. Verbą dažnai nunešdavo ir į tvartus, kad gyvuliai gerai augtų.
- Senoji pagarbiai sudeginama: jokiu būdu jos negalima bet kur išmesti.

Plakimas verba

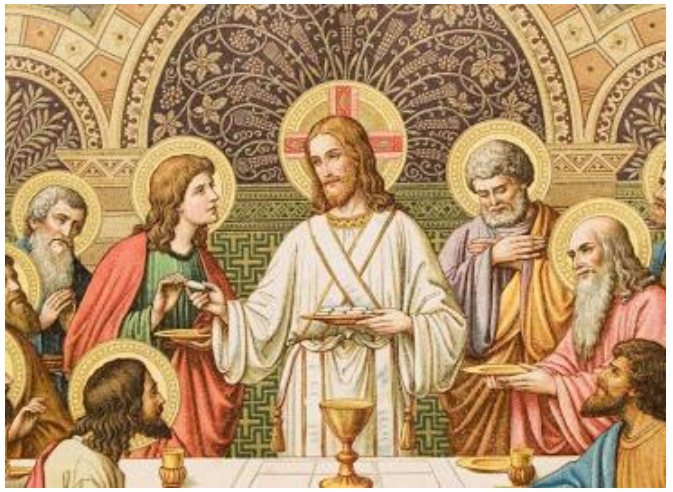
- Kai kur dar gaji tradicija Verbų sekmadienį šeimos narius pažadinti išplakant verba, tikint, kad taip jie įgis stiprybės ir sveikatos. Anksčiau šventinta verba auklėjo ir vaikus, kad šie nebūtų užsispyrę, taip pat vagis, kad nebevogtų. Paplakdavo verba ir naminius gyvulius, nes buvo tikima, kad taip išvengs nužiūrėjimo.
- Plakant šeimos narius pašventinta verba ir kartu sakant „Ne aš plaku, verba plaka!“, medžio gajumas kartu pereis ir į žmogų, taigi jis visus metus bus sveikas, linksmas, gyvybingas ir darbingas.

Didžioji savaitė

Kas yra Didžioji Velykų savaitė?

- Didžioji savaitė krikščionių bažnyčioje – paskutinė gavėnios savaitė nuo Verbų sekmadienio iki Didžiojo šeštadienio.
- Visos Didžiosios savaitės dienos įvardijamos **Didžiosiomis**, nes prisimenami didieji bažnyčios įvykiai. Tai ir stebuklai, kuriuos padarė Išganytojas, ir garsioji Paskutinė vakarienė, per kurią Judas išdavė Kristų, ir Kristaus nuteisimas, jo atvedimas į Golgotą bei nukryžiavimas, kurį tikintieji prisimena Didįjį penktadienį. Bažnyčiose šią savaitę vyrauja susikaupimas, per kurią minima Kristaus kančia, mirtis ir prisikėlimas. Reikšmingiausios šios savaitės dienos, dar vadinama tridieniu - Didysis ketvirtadienis, Didysis penktadienis, Didysis šeštadienis.

Įdomūs faktai, papročiai apie šventąjį tridienį

- Didžiosios savaitės tvarka buvo nusistovėjusi ne tik bažnyčioje, bet ir buityje. Šią savaitę negalima bartis, pavydėti, nepriimtina (ypač šeštadienį) ką nors skolintis ar skolinti, nes „nesiseks gyventi”.
- Nuo Didžiojo ketvirtadienio iki Didžiojo šeštadienio, kol tyli bažnyčių varpai, įprasta laikytis griežto pasninko.
- Didįjį ketvirtadienį, dar vadintą „švariuoju“, buvo tvarkomos sodybos, sodai, namai, krečiami kaminai, iš trobų išnešama visa, kas nereikalinga.

- O štai atgailos dieną – Didįjį penktadienį – buvo įprasta laikytis tylos, nebesiblaškyti bandant nudirbti likusius darbus, nes tai – sielvartingiausia krikščionių kalendoriaus diena, prisimenant Kristaus mirtį ir palaidojimą.

- Didįjį šeštadienį kaime žmonės stengiasi iki pietų baigti sunkesnius darbus. Tradiciškai, bent vienas iš šeimos narių eina iš bažnyčios parnešti ugnies, kartais šventinto vandens. Šeštadienį ruošiami velykiniai valgiai, marginami kiaušiniai, kai kur likusi tradicija kabinti sūpuokles, tačiau prieš Velykas niekas nesisupa. Kai kuriose Lietuvos vietose dar likęs paprotys pavakare visiems išsimaudyti šventa ugnimi įkurtoje pirtyje.

Margučiai

Margučių simbolika

- Pagonybėje kiaušinis turi ypatingą reikšmę – tai kosmoso, gyvybės, vaisingumo simbolis. Per Velykas kiaušiniai buvo marginami siekiant sustiprinti jų magiškąsias galias. Velykoms pasibaigus vyrai keletą margučių užkasdavo laukuose, manydami, kad tai padidins derlių, o moterys porą dažytų kiaušinių pasidėdavo namuose, šitaip trobą apsaugodamos nuo dievo Perkūno rūstybės.

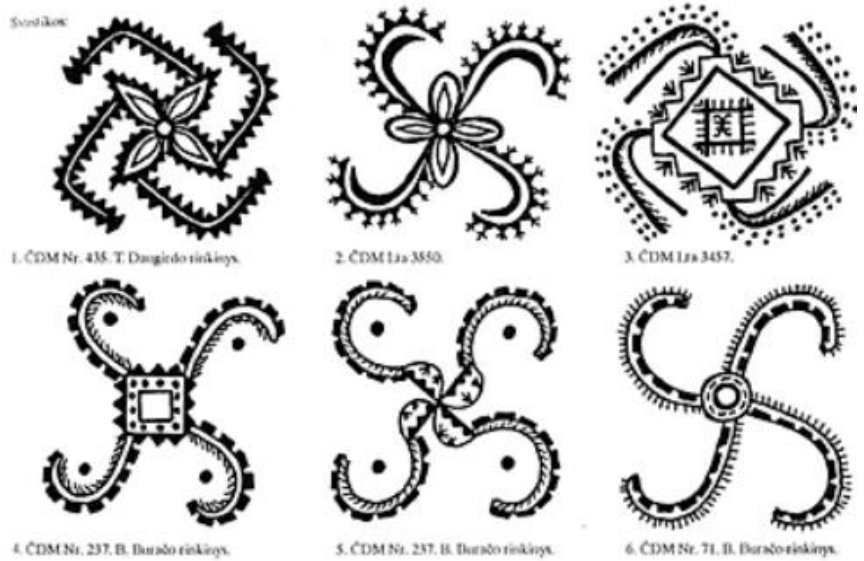
Kiaušinių marginimas yra gyvybingiausia lietuvių tautodailės šaka.

Margutis - gyvybės, derlingo pavasario ir sočių metų simbolis. Senovėje margučių spalvos turėjo ypatingą prasmę.

- **ŽALIA** simbolizuoja pavasario atgimimą, javų želmenis, augmenijos prabudimą. Tai gerumo ir naivumo spalva.
- **GELTONA** spalva - šviesos ir saulės sustiprėjimą, dienos ilgėjimą. Tai saulės ir pinigų spalva, tačiau kartu ir godumo.
- **RUDA** spalva - prinokusius javus, derlingumą.
- **RAUDONA** spalva - vaisingumą, gyvybės ir gyvenimo džiaugsmą, sėkmę visuose darbuose. Raudonu kiaušiniu linkima būti stipriam, aktyviam, visus nugalėti.
- **MĖLYNA** spalva - dangų, kosminio pasaulio vienovę. Toks margutis reiškia ramybę, kantrybę ir protą.
- **JUODA** spalva - žemės simbolis.

Margučių raštai

- Labai dažnai raštuose sutinkamas simbolis – apskritimas, ratas. Tai amžinybės ir nesibaigiančios gyvybės ciklo ženklas, tai pasaulis ir jo visuma. Taip gali būti vaizduojama saulė ir kiti dangaus šviesuliai, įprasminantys nesibaigiantį pasaulio laiką. Labai populiarūs simboliai yra svastika ir kryžius. Svastiką dar galime vadinti judančiu kryžiumi – „sukūrėliu“. Svastika tai judėjimo, ugnies ir perkūno ženklas.

- Gana dažnai margučiai dekoruojami geometrinėmis formomis: kvadratais, apskritimais, trikampėliais, rombais.
- Kvadratas kaip ir apskritimas išreiškia tam tikros apribotos erdvės idėją – žmogaus namą ar sodybą.
- Apribotą ir privačią erdvę galime vadinti pastovumo ir stabilumo ženklu.

- Trikampėliai ir susijungiantys į rombą du trikampėliai tai kitimo simbolis, kuris reiškia dvi visatą sudarančias opozicines dalis – dangų ir žemę, pasyvų ir aktyvų, moteriškąjį ir vyriškąjį pradus.
- Kaip ir kituose liaudies meno dirbiniuose vaizduojamas pasaulio medis. Įprasminant dangaus ir žemės semantiką žymi tris visatos sferas – požemio, žemės ir dangaus. Dažnai medis vaizduojamas kaip išaugantis iš vazono arba tiesiog iš žemės, šakos spiralės formos, o žiedai tarsi įvairių formų žvaigždės.

Marginant kiaušinius naudojami archetipiniai simboliai - brūkšniai, apskritimai, taškai, linijos. Iš jų kuriamos formos, simbolizuojančios atgimimą, pavasarį, gyvybę.

Saulutės - užtikrina pakankamai saulės šviesos ir šilumos augmenijai.

Žvaigždės - šiltas ir šviesias naktis.

Žalčiukai - padeda gyvybei greičiau pabusti ir paspartina pavasario atėjimą.

Kiaušiniai buvo marginami įvairiais augalų, gėlių motyvais, simbolizavusiais žaliuojantį pavasarį ir gausų būsimąjį derlių.

Margučių marginimas

Dažymas viena spalva

- Nuo seno kiaušinius dažydavo augaliniais dažais: svogūnų lukštais, juodalksnio žieve ir rūdimis, medžių kerpėmis, rugių želmenimis, beržų lapais, rugiagėlių, ramunėlių žiedais, burokėlių nuoviru. Natūraliais dažais dažytų kiaušinių spalvos nebūna ryškios, jos švelnių, subtilių tonų, daugybės atspalvių. Anilino dažai kiaušinius dažo ryškiomis, kontrastingomis spalvomis.

Labiausiai paplitęs dažymas svogūnų lukštais. Jais dažyti kiaušiniai būna įvairių atspalvių ir intensyvumo rusvos, rausvai rudos, tamsiai raudonos spalvų. Spalvos intensyvumas priklauso nuo lukštų kiekio ir mirkymo laiko.

Prieš virimą svogūnų lukštus reikia pamirkyti, iki 12 val. Dažas verdamas ne trumpiau kaip 30 min.

Ant kiaušinio uždėjus kokio nors augalo lapų ar šakelę, juos stipriai apvyniojus audiniu ir išvirus dažų nuovire, išryškėja šviesesnis už pagrindą atspaudas.

Šviesiai žaliai nudažoma dilgėlėmis. Pririnktų dilgėlių reikia tirštai pridėti į puodą ir užpiltas vandeniu virti 20 min. Iškošus, atvėsinus sudedami kiaušiniai ir verdami.

Dažyti galima ir burokėliais. Nuluptus ir supjaustytus juos reikia užpilti vandeniu ir virti. Jie kiaušinius nudažo **švelniai raudona** spalva.

Galima dažyti susmulkintomis beržų, pušų, juodalksnių, eglių kerpėmis. Jos gerai išmirkomos ir į puodą sluoksniuojamos su kiaušiniais. Virti su kerpėmis kiaušiniai nusidažo **rausvai geltona** spalva; spalva priklauso nuo to, kokių kerpių įdėta daugiau.

- **Gelsvai žalia** spalva dažo beržo vantos lapai, skroblo žievė.
- **Geltonai** – ramunėlės, alksnio žirginiai, **pilkai žalia** spalva – šienas, eglių viršūnių spurgos, kerpės ir samanos, **žalsvai** – bruknių lapai, rugių želmenys, **tamsiai rudai** – ąžuolo žievė, graikinių riešutų luobai (ne kevalai), kava, **mėlynai** dažo rugiagėlės, **šviesiai violetine** spalva – pupos.
- Dažymui galima naudoti ir įvairias arbatžoles, kmynus, ciberžolę, raudonuosius kopūstus.

Marginimas karštu vašku

- Vaško technika marginti kiaušiniai vadinami rašytiniais, kartais – taškytais. Taip buvo marginama nuo seno.
- Paprastai vašku marginami virti kiaušiniai. Bet jei dažomi žali, tai vėliau jie išverdami silpname ramunėlių, kmynų, svogūnų nuovire ar vandenyje.

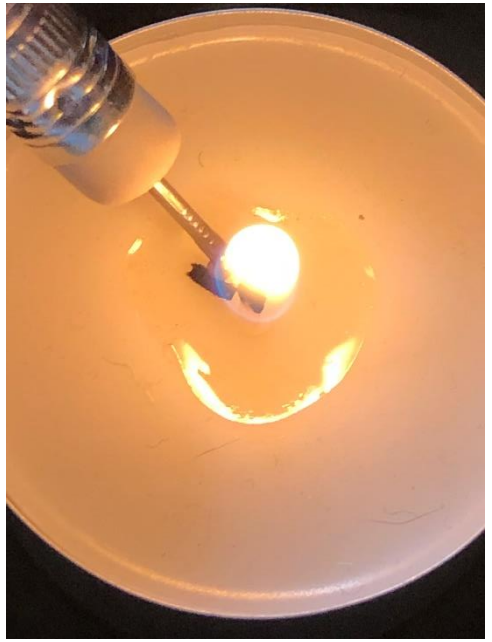
- Pagaliuką su galvute pamerkus į ištirpintą vašką išrašomi į vieną galą smailėjantys potėpiai, primenantys lapelius, taškai. Iš šių įvairiai grupuojamų elementų kuriami raštai.
- Vašku numargintas kiaušinis įdedamas į paruoštus šaltus dažus ir laikomas, kol nusidažo (2–3 val.).
- Išimtą iš dažų kiaušinį reikia nudžiovinti, o vašką nugrandyti arba nutirpinti žvakės liepsnoje, šildant mažais ploteliais ir nuvalant minkštu audiniu.
- Sudėtingiausio rašto margučiai dažniausiai būna dvispalviai.

Skutinėjimas

- Skutinėjami virti ir viena spalva nudažyti kiaušiniai. Tam reikalingas aštrus įrankis – adata, nulaužto peiliuko kampas ar kitas smailus aštrus daiktas, kuriuo išraižomi, išskutinėjami raštai.
- Linijų storį nulemia pasirinktas įrankis. Raštas raižomas, skutamas tol, kol lukšto paviršiuje pasirodo baltos spalvos piešinys.
- Skutinėti margučiai pasižymi smulkesniais raštais, lengva, grakščia piešinio linija. Raštai gali būti išplėtojami ir tapti grafikos kūriniu ant lukšto. Gali būti naudojami figūriniai, net siužetiniai motyvai.

Marginimas lipniomis juostelėmis

- Technika labai paprasta – ant virto kiaušinio ornamentus reikia lipdyti iš lipnios juostos, paskui dažyti šviesiais dažais, paskui vėl užlipdyti – tada į kitokius dažus. Pakartoję procesą keletą kartų, galite gauti žavingą ir netikėtą rezultatą.

Marginimas siluetais

- Iš lipnaus popieriaus iškerpami įvairiausi velykiniai siluetai ir kruopščiai prilipdomi prie virto kiaušinio. Tada belieka įmerkti kiaušinį į vandenį su dažais ir pasidžiaugti rezultatu.

Marginimas kempinėle

- Jums reikės: virtų kiaušinių, kempinėlės, vienkartinės lėkštės, akrilinių kiaušiniams skirtų dažų. Išvirkite kiaušinius, o kol jie verda sukarpykite kempinėlę į kelias nedideles dalis. Po gabalėlį – kiekvienai norimai spalvai. Į vienkartinę lėkštę išspauskite po keletą lašų skirtingų spalvų dažų. Kempinėlę pamirkę dažuose tapšnokite ja kiaušinius. Tuomet leiskite nudžiūti. Kai dažai nudžiūsta, tą patį darykite su kita spalva. Marginkite kiaušinį tol, kol jis taps spalvingas.

Dekupažiniai kiaušiniai

- Jums reikės: virtų kiaušinių, teptuko, žalio kiaušinio baltymo, gražių servetėlių. Pirmiausia iš servetėlės iškerpame jums patikusius vaizdus. Tai gali būti įvairiausios gėlės, drugeliai, paukščiai, kita. Ant atvėsusio kiaušinio glaudžiame iškirptą paveikslėlį ir aptepame jį plaktu kiaušinio baltymu, kad priliptų. Imame kitą paveikslėlį ir vėl tepame baltymu. Jei norite, kad kiaušinį puoštų vos vienas gėlės žiedelis, kiaušinį nudažykite iš anksto ir tik tada klijuokite servetėlių iškarpas.

Marginimas kaklaraiščiais

- Jei namuose turite senų, nebenaudojamų šilkinių kaklaraiščių, jais sėkmingai galite nudažyti kiaušinius. Tereikia į kaklaraiščio skiautę įvynioti kiaušinį, paskui aprišti švariu baltu skudurėliu ir virti puode.

Kaip pasirinkti dažus?

- Yra daug skirtingų būdų, kaip mes galime dažyti margučius per Velykas (specialiais dažais, svogūnų lukštais, įvairiomis uogomis, ciberžole...). Taigi, kuo skiriasi ekologiški dažai, tokie kaip svogūnų laiškai, ir neekologiški, tokie kaip sintetiniai, pirktiniai dažai?
- Jeigu nusprendėte velykinių kiaušinių dažymui naudoti pirktinius dažus, tai prieš juos įsigydami būtinai atkreipkite dėmesį, ar ant prekės pakuotės aprašymo šie dažai įvardyti kaip maistiniai. Jei dažai yra skirti tekstilei, kitos paskirties arba paskirtis neįvardyta – nepirkite. Dažuose, skirtuose ne maisto produktams, gali būti pavojingų medžiagų.

Kokių kenksmingų medžiagų reikėtų vengti dažant margučius?

- Maistiniuose dažuose aptinkamos pavojingos medžiagos ir jų keliami pavojai:
- Tatrazinas (E102), saulėlydžio geltonasis FCF (E110), azorubinas (E122) ir briliantinis mėlis FCF (E133) yra cheminės medžiagos, priklausančios azo dažų grupei. Šie dažai sukelia alergines reakcijas, dilgėlinę, astmos priepuolius, migreną, gali sukelti kancerogeninius susirgimus, skatina vaikų hiperaktyvumą.
- Titano dioksidas (E171) – baltos spalvos dažiklis. Nustatyta, kad titano dioksidas neigiamai veikia žarnyno ląstelių struktūrą (trikdo kai kurių medžiagų įsisavinimo procesą), virškinimo sistemą. Nors titano dioksidas yra mineralinės kilmės, tačiau taip pat yra siejamas su kancerogeniniais susirgimais ir yra vengtinas.

- Kalio sorbatas (E202) ir natrio benzoatas (E211) yra konservantai, neleidžiantys daugintis pelėsiui ir kitiems grybeliams maiste. Dėl kalio sorbato neigiamo poveikio sveikatai dar diskutuojama, o štai natrio benzoatas yra siejamas su vėžiniais susirgimais, alerginėmis reakcijomis, genetiniais susirgimais.

Dažymo pirktiniais dažais privalumai ir trūkumai

Privalumai:	Trūkumai:
1.Gausus spalvų pasirinkimas.	1.Nenaturalūs dažai gali įsigerti į kiaušinio baltymą.
2.Greitai gaunami dažai.	2.Kai kurių dažų sudėtyje yra žmogui **kenksmingų medžiagų**.
3. Skirtingą laikotarpį laikant kiaušinius dažuose galime gauti daug įvairių spalvų ir atspalvių.	3.Naudodami šiuos dažus teršiame aplinką.
	4.Reikia pirkti specialius dažus.

Velykų šventė

- **Velykos** – kilnojama metų šventė, švenčiama pirmąjį mėnulio pilnaties sekmadienį po pavasario lygiadienio po kovo 21 d.
- Tai svarbiausia bundančios pavasario gamtos šventė, kupina džiaugsmo ir linksmybių. Tuomet lietuviai ypač garbino žemę, kuri teikė maistą, apavą bei drabužį, tad džiaugsmingai sutikdavo žemės pabudimą po ilgo žiemos miego.
- Šventės dieną jaunos mergaitės, pasipuošusios geriausiais drabužiais, anksti rytą susirinkdavo kur už kaimo ant aukšto kalnelio ir laukdavo patekant saulutės, kurią sutikdavo linksmomis dainomis, maldomis ir net savotiškais šokiais.Vyresni žmonės, susirinkę į paskirtą vietą, aukodavo aukas, klausydavo maldelės vyresniojo, kuris kalbėdavo.

- Įvedus krikščionybę pavasario šventė buvo sutapatinta su šv. Velykomis, kurios simbolizuoja Kristaus prisikėlimą iš numirusių.

- Įdomios ir labai įvairios Velykų bažnytinės apeigos, kurios prasideda didžiosios savaitės viduryje. Sudedamoji dalis - Didysis pasninkas (nuo didžiojo trečiadienio iki Velykų). Žinomos didžiojo trečiadienio silkių išvarymo apeigos. Jos primena, kad seniau per šį pasninką net silkes būdavo draudžiama valgyti. Didįjį ketvirtadienį nutyla net bažnyčių vargonai. Tai tęsiasi iki šeštadienio. Bažnyčioje skambinama tik tarškučiais. Tą dieną prie Kristaus karsto budi jaunimas. Šeštadienio vakarą visi pasipuošia ir vėl skuba į bažnyčią - „ant mišparų ir Prisikėlimo“. Meldžiamasi iki pat paryčių. Tą naktį daugelyje Lietuvos vietų bažnyčioje pasirodydavo kaukininkai (persirengėliai). Populiariausi personažai: velniai, baidyklės, žydai. Jie stengdavosi išjudinti besimeldžiančius savo sodiečius.

- Velykų pavadinimas kilęs iš žodžio „vėlės“. Seniau buvo tradicija tą dieną lankyti mirusiųjų kapus, nunešti jiems maisto - kiaušinių. Mūsų protėviai tikėdavo, kad, atėjus pavasariui, vėlės atsikelia iš žemės. Pirmasis perkūnas jas priversdavo sugrįžti į kapus.
- Pirmąją Velykų dieną į svečius, jei nėra pakviesti, niekas nevaikšto. Didžiosios linksmybės, pramogos prasideda antrąją Velykų dieną.

- Tikėta, kad Velykų kiaušinius užkasus laukuose, pastarieji tais metais duos gerą derlių. Gyvatės laikytos požemio gyventojomis. Tikėta, kad jos globoja derlių, pasirodžiusios pavasarį, prikelia augmeniją ir gyvūniją. Žmonės buvo įsitikinę, kad ir mirusiųjų vėlės iš anapus žemėje pasirodo gyvatės pavidalu. Margučių ridenimas pažeme per Velykas simboliškai reiškia žemės gyventojų - gyvačių – budinimą.

Kiti Velykų simboliai

Velykų eglutė

- **Velykų eglutė -** seniau ji daug kam būdavo įprasta. Ją žmonės patys pasidarydavo: prie tiesios šakos pririšdavo eglės šakeles, padarydavo eglutės formos medelį, jį papuošdavo pavasarį išsprogusiais žilvičio kačiukais, forminiais sausainukais, popieriniais paukščiukais, gėlytėmis, medelyje padarydavo lizdelių, į juos įstatydavo po 9-12 kiaušinių. Tikėta, kad Velykų eglutės kiaušiniai žmogui neša laimę.

Velykų bobutė

- **Velykė** - gerokai primirštas Velykų personažas, savotiškai panašus į Kalėdų senelį.
- Seniau Velykų rytą vaikai prabudę dažnai rasdavo ant namų palangės padėtų dovanų - po du kiaušinius. Tai būdavo Velykės dovana. Vaikai tikėdavo, kad ji, anot mažylių tėvelių pasakojimų, gyvena kažkur pamiškėje, moka gražiai marginti kiaušinius, atėjus pavasariui, primargina jų daugybę, sudeda visus į vaško arba cukraus vežimą, pasikinko į jį miško ilgaausius ir išvažiuoja pas gerus vaikus. Naktį visus juos aplanko ir apdovanoja.

Velykų kiškutis

- Velykų kiškio ištakos slypi Vokietijoje. Rašytiniuose šaltiniuose jis minimas 1500 metais. Pirmasis valgomas kiškutis taip pat buvo pagamintas Vokietijoje apie 1800 metus. Tuomet jis buvo iškeptas iš miltų ir cukraus.

- Liuteronės teologės V. Sabutienės mąstymu, pirmoji priežastis, kodėl Velykų kiškis atsirado Vokietijoje yra, kad XV amžius buvo marų, kitokių epidemijų ir baisybių laikas. Džiaugsmo ir pramogų – mažai, o tėvai suprato, jog vaikučiams reikia šventės. Tad ir sugalvojo Velykų kiškį, kuris ne tik džiaugsmo suteikdavo, bet buvo ir disciplinos priemonė – kadangi kiškis ateina tik pas gerus vaikučius.
- O kita priežastis, tai šis gyvūnėlis buvo tuo metu (o greičiausiai – ir iš dar ankstesnių laikų) labai gerai žinomas krikščioniškas simbolis.

- Vokietijoje, Paderborno katalikų katedros vidiniame kieme, viename iš langų, puikuojasi nuo XVI a. išlikę iš smiltainio iškalti trys kiškiai, susijungę ausimis.
- Trys kiškiai simbolizuoja Švenčiausiąją Trejybę. Gyvūnėliai pavaizduoti turintys tik po vieną ausį, o antrąją „gauna“ iš kito kiškio. Šitaip susidaro darnus tarpusavyje susijusių ilgaausių vaizdas. Panašiai kaip Trejybės teologijoje, kuri skelbia, kad Tėvas, Sūnus ir Šventoji Dvasia yra atskiri asmenys, tačiau vienas Dievas.

Velykų žaidimai

Kiaušinių mušinėjimas – kiaušinių bukynės

- Šį žaidimą tikrai žinote ir žaidžiate, tik tradicinis pavadinimas mažiau žinomas. Bukynių metu tikrinamas kiaušinio stiprumas – vienas laiko kiaušinį delne, o kitas daužia. Laimi tas, kurio kiaušinis neskyla arba lieka sveikiausias. Beje, seniau šį žaidimą žaisdavo beveik vien vyrai.

Kiaušinių ridinėjimas

- Ridinėjama visoje Lietuvoje ir ne bet kaip, o per specialiai padarytą lovelį. Visi stengiasi toliausiai nuridenti savo kiaušinį, nes tik taip įmanoma tapti nugalėtoju ir patikėti, kad tie metai tau bus tikrai laimingi, kad viskas puikiai seksis.

Kiaušiniavimas

- Kiaušiniauti įprasta tik mažamečiams vaikams (iki 7-8 metų amžiaus). Atėjęs į svečius, vaikas turi padeklamuoti posmą „Aš mažas vaikelis, kaip pupų pėdelis, prie slenksčio stoviu, kiaušinuko noriu“. Po to jis turi įsikišti pirštą į burną ir laukti. Tai ženklas, kad vaikas nori vieno kiaušinio. Jei įsikiši du pirštus, reiškia, kad prašai dviejų. Daugiau gvieštis nereikėtų, nes kuklumas puošia ir mažus vaikus.

Dėdinėjimas

- Jaunuoliai per Velykas pramogaudami prasimano ir dėdinėti – eiti pas merginas prašyti kiaušinių. Viskas gerai, jei mergina tais kiaušiniais iš anksto yra apsirūpinusi, o jei ne, vyriokai gali paimti ją už parankių, nuvesti į vištidę ir patupdyti į vištos gūžtą, kad ši kiaušinį išperėtų.

Lalavimas

- Lalavimas - tradicinė Velykų apeiga. Kaimo gyventojai pasiimdavo barškalus, eidavo apie laukus ir barškindami dainuodavo dainas, kurių priedainiuose būdavo „ai lalu lalu“, „ei lalo“ ir kt. Taip, lalautojų supratimu, jie kviesdavo visas dangaus ir žemės galias, kad šios laukams ir jų šeimininkams lemtų gerą derlių, sotų gyvenimą. Kartu lalauninkai prisirinkdavo ir įvairiausių vaišių, kuriomis žmonės juos apdovanodavo už dainas ir palinkėjimus.

Supimasis sūpuoklėse

- Dabar tai dažniausiai tik vaikų ir jaunimo pramoga, o seniau supdavosi ir vyresnio amžiaus žmonės. Tikima, kad kuo aukščiau per Velykas įsisupsi, tuo aukštesni bus linai, tuo ilgesnis jų pluoštas. Supantis dainuojamos sūpuoklinės dainos. Sūpynės dažniausiai įrengiamos ant kalnelių, tarp dviejų greta augančių medžių.

Laistymasis vandeniu

- Laistymasis vandeniu: šis Velykų paprotys žinomas nuo seno. Velykų rytą vaikinai eidavo vandeniu laistyti merginų. Eidami nešdavosi butelį vandens, su šventėmis pasveikindavo sutiktuosius, o užėję į trobą, kurioje gyvendavo merginos, paspausdavo rankas šeimininkams, o sveikindami moteris ir merginas, joms į delnus po truputį įpildavo vandens, po to tuoj pat vandenį nušluostydavo rankšluosčiu. Tokius laistytojus šeimininkai sodindavo už vaišių stalo.

Velykų stalas

- Laikydamiesi senovės papročių ir tradicijų žmonės prie Velykų stalo sėsdavo po septynių savaičių gavėnios, o didžiąją savaitę pasninko laikydavosi ypač griežtai. „Mįslė klausia: septynios mylios sauso tilto, o gale rožė pražydo. Tai tos septynios mylios sauso tilto yra septynios savaitės nuo Užgavėnių iki Velykų, kuomet žmonės tikrai ribodavo maistą ir valgydavo tik pasninko valgius“, – sako L. Klimka. Šventiniai valgiai Velykų dieną prasidėdavo nuo margučio.

- Po margučio tradicinis patiekalas būdavo riebi kopūstų sriuba. Sakoma, kad ji gaivina kūną po ilgo pasninko.

- Taip pat senovėje apeiginiu valgiu būdavo ir kiauliena. „Tai visų agrarinių švenčių būtinas patiekalas. Ypač kiaulės galva buvo laikoma skanėstu arba kiaulės knyslė – buvo tiesiog delikatesas. Šią mėsą paruošdavo gan išmoningai, šeimininkės eksperimentuodavo kiaulės atskiras dalis kepdamos duoninėje tešloje.
- Ant šventinio stalo taip pat būdavo šaltiena, virtos dešros, kumpis, lašiniuotis – pyragas, kuriame įkepti lašinukai ir aguonos“, – vardija etnologas.
- Po sočių pietų ant stalo būtinai atsirasdavo desertas – Velykų pyragas. Taip pat dažnai būdavo patiekiamas ir varškės sūris. Gardžiausi gėrimai būdavo gira ir midus su džiovintomis aviečių šakelėmis.

Velykų pyragas

- Velykos – gražiausia pavasario šventė, kai atbunda ir sužaliuoja gamta, skaisčiau šviečia ir vis labiau šildo saulė. Velykų stalas, žinoma, turi savo privalomus atributus, bet turbūt labiausiai jį puošia Velykų pyragas – stalo karalius, nuostabiai kvepiantis bei kuriantis šventinę nuotaiką. Paprastai jis būna apskritas – lyg saulė, pavasarį sugrįžusi į mūsų padangę. Anksčiau žmonėms cukrus buvo prabangos prekė, jo neįpirkdavo, tad kepinius – pyragus, bandeles skanindavo džiovintais vaisiais. Tai, žinia, ir skanu, ir sveika. Velykų pyragas nuo senų senovės būdavo pagrindinis šventės akcentas. Šeimininkės jį gardindavo aguonomis, džiovintais vaisiais, riešutais, kepdavo kuo didesnį, kad užtektų gausiai šeimynai.

„Norėčiau palinkėti dvasinio tyrumo, kad mūsų mintys būtų, ne kuo pasotinti kūną, o kaip praturtinti dvasią šviesiomis mintimis ir kartu pagalvoti ne tik apie savo šeimą, ką padėsime ant stalo, bet ir apie visą tautą bei valstybės ateitį. Su šiuo pavasariu tegul ateitis matosi šviesi, ...“

Libertas Klimka

